
ÇERKEŞLİ BİR MÜFTÜ: MEHMED [SAİD] EFENDİ

Esmâ Nur HALICI¹

Öz

Mehmed Efendi, 17 Aralık 1864 tarihinde Çerkeş kazasının Karalar mahallesinde doğmuştur. Doğduğu mahalledeki mektepte eğitim hayatına başlamıştır. Daha sonra Çerkeş rüşdiye mektebinden şehadetname alarak mezun olmuştur. Mehmed Efendi, Çerkeş'te bulunan, Bağdat Fatihî, Sultan IV. Murat medresesinde tahsil görmüş ve icazetname almıştır. Kendisi Türkçe okur yazar olup telif eser sahibi değildir. İlk görevi Çerkeş kazası bidayet mahkemesi azalığıdır. Daha sonra Çerkeş idare meclisi azalığına terfi olunmuştur. Ardından Çerkeş Müftüsü olarak görevine devam etmiştir.

Bu çalışma, Mehmed Efendi'nin İstanbul Müftülük Arşivi'nden alınan sicil dosyası incelenerek hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meşihat Arşivi, Müftü, Çerkeş, Mehmed Efendi.

¹ Arş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, esmanurhalici@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0695-3104.

Makale gönderilme tarihi: 18 Eylül 2021, Makale kabul tarihi: 7 Ekim 2021

Makale türü: Araştırma Makalesi

A MUFTĪ FROM ÇERKEŞ: MEHMED[SAĪD] EFENDĪ

Esmā Nur HALICI

Abstract

Mehmed Said Efendi was born on 17 December, 1864. Fortunately, there are genuine references, showing that he grew up in peripheric quarter named *Karalar* where he was born and that was dependent to Çerkeş district, a famous town of Çankırı in modern-day. Mehmed Efendi graduated from the Rusdiyah school of Çerkeş. Having taken his diploma from there, he went on his education in a Madrasah attributed to Sultan Murad IV who conquered Baghdad. He never penned a book, etc. He began his career as a member (a'za') of Bidayet i.etriyal courts. There after he was promoted to Çerkeş Administrative Court. After his juridical duties, in courts, he maintained his career as a muftī in Çerkes district.

This study was fomed in the light of the information taken from the bibliographic documents Istanbul Muftī's Mashīkhat Archive.

Keywords: Mashīkhat Archive, Muftī, Çerkeş, Mehmed Efendi.

Giriş

Bu çalışmanın konusu Çerkeş'te doğan ve burada bir süre müftülük yapan Mehmed Efendi'dir. Meşihat Arşivi'nde bulunan sicil dosyasına göre hazırlanan çalışmamızda Mehmed Efendi'nin bürokratik safahatı ortaya konulacaktır. Osmanlı döneminde görev alan müderris, kadı, müftü gibi din adamlarının biyografilerini konu edinen eserlerde bu müftüye ait bilgi bulunmamıştır.² Dolayısıyla bu biyografi dini bürokrasi içerisinde yer almasına rağmen ilgili eserlerde dikkat çekilmeyecek küçük bir bürokratin hikâyesi olacaktır. Yapılan çalışmanın daha çok yerel tarihe katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Nüfus kaydına "Mehmed" olarak kaydedilmesine rağmen Mehmed Efendi'nin ismi İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi'nden alınan sicil kaydında "Said" olarak zikredilmektedir.³ Bu nedenle çalışmamızda bundan sonra "Mehmed Said" olarak geçecektir.

Butterfield'ın da bahsettiği gibi tarihte olayların ve düşüncelerin ortaya çıkışı insanın varlığıyla alakalıdır. İnsan olmadan yaşanan savaşlar, ekonomik ve siyasi krizler bir anlam ifade etmez sadece soyut birer terim olarak kalır. Dolayısıyla yaşama canlılık ve mana katan insanın varlığı ve tarihteki rolü aşikârdır (Caine, 2019: 27).Tarih araştırmaları yapılırken ele alınan zaman, mekan veya olay örgüsünü yorumlayabilmek birbiri arasındaki ilişki hakkında çıkarım yapabilmek için konuyla ilgili şahısların biyografilerinden faydalanmak yararlı olacaktır (Kırmızı, 2018, s. 203).Nitekim bireyin biyografisi incelenirken yaşadığı toplumun sahip olduğu değerler, sosyolojik ve kültürel açıdan izler bulmak da mümkündür. Anlaşılacağı üzere tarih çalışmalarında biyografi önemli kaynaklardan biridir (Birinci, 2001, s. 5).

Ulusal biyografi araştırmalarına bakıldığında dikkatimizi çeken ilk çalışma Mehmet Zeki'nin hazırladığı "*Türkiye Terâcim-i Ahvâl Ansiklopedisi*"dir. İngiltere'de 1849 yılından itibaren "Kim Kimdir?" (Who'sWho?) ismiyle yapılan çalışmaların Türkiye'deki ilk örneği Osman Nebioğlu'na aittir. Nebioğlu'nun "*Türkiye'de Kim Kimdir?*" isimli eseri yazıldığı tarihte Türkiye'de yaşayan farklı mecralarda tanınmış kişilerin biyografik bilgilerini okuyucuya sunmaktadır (Özcan, 2013, s. 67).

Osmanlı memurlarının biyografilerinin resmi işlerle ilgili tutulan kısımlarına Sicill-i Ahvâl denilmektedir (Devellioğlu, 1993, s. 1110). Bu kayıtların

² Bu konuda yapılan çalışmalardan biri olan Sadık Albayrak'ın "Son Devir Osmanlı Uleması" isimli eserinde Mehmed [Said] Efendi hakkında bilgi verilmemiştir.

³ MŞH.SAİD.249-7 nolu dosyadaki 15 evrakta da "Said" ismi geçmektedir.

tutulduğu dosyalar ise sicill-i ahvâl defterleridir. Sicill-i ahvâl defterlerine memurların biyografileri özet bir şekilde kaydedilirken memuriyete başladıkları sırada hazırlanan “tercüme-i hâl varakası” adında bir belge düzenlenmektedir. Bu belgede söz konusu memurun doğum tarihi, babasının adı, eğitim durumu, görevleri, eğer varsa rütbe ve maddiyatları, ceza aldıysa neden aldığı ile ilgili hususlarda sorular yer almaktadır.⁴ Memurun bu belgedeki soruları bizzat el yazısı ile cevaplaması gerekmektedir (Sarıyıldız, 2009, s. 135). Sicill-i ahvâl defterleri son dönem Osmanlı din adamları ile ilgili biyografi ve prosopografi⁵ çalışmaları için önemli bir kaynaktır. Son zamanlarda Türkiye’de din adamları ile ilgili olarak biyografi çalışmalarının arttığı dikkati çekmektedir.⁶

⁴Tercüme-i hal varakaları düzenlendikten sonra ilgili memurun cevapları hakkındaki diğer resmi belgeler değerlendirilerek bilgiler tasdik edilirdi. 1884 yılına kadar diğer resmi belgeler araştırmaya katılmamıştı. Bu tarihten sonra Sicill-i Ahvâl Komisyonu devreye girmiş ve bilgiler incelemeler başlamıştı(Sarıyıldız, 2009: 135).

⁵Prosopografi, bir grup kişinin ortak özellikleri esas alınarak yapılan biyografi çalışmasıdır. Bu konudaki örnek çalışmalar için bkz. Aydın Efe, “Sicill-i Ahvâl Kaynaklarına Göre Payaslı Memurlar”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, s.192; Naim Ürkmez-Aydın Efe, *Hataylı Osmanlılar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015, s. 17; Aydın Efe- Naim Ürkmez, *Tarsuslu Osmanlılar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2016, s. 14.

⁶Bireysel çalışmalardan birisi olan Adana müftüsü Mehmet Sadık Efendi için bkz. Sıraç Aktürk, “Abdurrezzak Efendizâde Mehmet Sâdık Efendi (6 Mayıs 1832-9 Nisan 1899)”, *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, c. 4, S. 1, Yaz 2018, ss. 17-26. Çankırı müftüleri için bkz. Sıraç Aktürk, “Çankırlı Bir Müftü: Yânpâlzâde Osmân Efendi”, *Uluslararası Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyumu 12-14 Mayıs 2017*, Yenigün Basın, Çankırı 2017, ss. 445-456; Saim Yörük, “Büyük Müftü Süfzâde Mustafa Hâzım Efendi”, *Uluslararası Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyumu 12-14 Mayıs 2017*, Yenigün Basın, Çankırı 2017, ss. 435-443; Aydın Efe, “Osmanlı'nın Son, Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Çankırı Müftüsü: Mehmed Ataullah Efendi (29 Nisan 1873 -18 Mayıs 1932)”, *Uluslararası Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyumu 12-14 Mayıs 2017*, Yenigün Basın, Çankırı 2017, ss. 420-433. Adana'nın ilçesi olan Karaisalı müftüsü için bkz. Aydın Efe, “Karaisalı Müftüsü Mehmet [Sadık] Efendi (1870-1963)”, *II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi*, Adana 2018, ss.138-149. Artvin'in ilçesi olan Hopa kadısı için bkz. Kürşat Kurtulgan-Aydın Efe, “Hopalı Bir Kadı: Mustafa (Hakkı) Efendi (17 Eylül 1883-17 Eylül 1916)”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, c. 5, sy. 12, ss. 432-438. Din adamlarının bir kitap içerisinde derli toplu bulunduğu çalışma için bkz. Ümmügülüm Candeger, *Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin İlanına Kadar Burdur ve Çevresi (Olaylar, İz Bırakanlar, Burdurlular)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2017, ss.177-195. Din adamlarının bir bütün olarak ile alındığı kitap çalışması için bkz. Erol Kaya,

Osmanlı devlet teşkilatında “ilmiye”den bahsederken yalnızca bilim adamı yetiştirmek ve eğitim alanına yoğunlaşmamak icap eder. İlmiye sınıfından yetişen kişiler eğitim işleri, fetva verme ve kazaların yönetimi ile yargı sürecinden mesullerdi (Ortaylı, 2017, s. 230).

Osmanlı devletinde din görevlisi denince akla ilk gelen şeyhülislamdı. Şeyhülislam şeri’i hukukun icra edilmesinde en yetkili kişiydi. Şeyhülislamlık makamı 15. yüzyılda ortaya çıkmıştı, bu makama makam-ı meşihat denmekteydi (İpşirli,1995, s. 490).İlk şeyhülislam Molla Fenari’dir (Ünal, 2010, s. 99). Şeyhülislama bağlı olan müftüler vilayet, sancak ve kazalarda fetva vermek, halkın sorunlarını çözmekle yükümlüydü (Çadircı, 2013, s. 91). Müftü; Osmanlı devletinde ilmiye sınıfını oluşturan, müderris, kadı ve müftü, gruplardan biridir. Ayrıca taşradaki mühim dini vazifelilerden olup fetva verme yetkisiyle donatılmıştır. İlmiye sınıfına mensup olan müftüler taşrada yaşayan halka yol gösteren bilirkişilerdi. Fıkhi meselelerle ilgili soruları cevaplayıp, yazılı veya sözlü bir şekilde fetva denen hükümleri verirlerdi (Ortaylı, 1994, s. 12; Atar, 1995, s. 487).

Hayatı

Mehmed Said Efendi, 17 Aralık 1864 tarihinde Kastamonu vilayetine bağlı olan Çankırı sancağının Çerkeş kasabasının Karalar mahallesinde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenlidir. Fiziksel bir engeli bulunmamaktadır. Mahlası Said’dir, şöhreti ise Karamusazade’dir. Babasının adı Hacı Abdülkadir Efendi, annesinin adı Emine’dir. Ebeveynleri vefat etmiştir. Tanınan bir sülaleden değildir. Devlet-i Aliyye tebaasından olup İslam dinine mensuptur (MŞH.SAİD.249-7,9).

Eğitim Durumu

Mehmed Said Efendi, doğduğu Karalar mahallesi mektebinde ilk dini bilgilerini almıştır. Daha sonra Çerkeş rüşdiye mektebine başlamış, burada dört sene eğitim görmüştür. Mektepten 9 Temmuz 1880 tarihinde mezun olmuştur (MŞH.SAİD.249-7,1). Rüşdiye mektebinde gördüğü dersler ve aldığı puanlar şu şekildedir: Türkçe dersinden 10, Arapça dersinden 8, Farsça dersinden 9, Coğrafya’dan 10, Hesab⁷,dan 9, Mebâdi-i Hendese⁸,den

Erzincanlı Son Devir Osmanlı Uleması, Erzincan Üniv. Yay., Erzincan 2017. Erol Kaya, bu çalışmasında değerlendirme yapmamıştır.

⁷ Matematik.

⁸ Geometri.

9, Medhâl-i Tarih-i Umumi⁹’den 10,Hatt-ı Rika¹⁰’dan 9 olmak üzere toplam 74 puanla şehadet-name almaya hak kazanmıştır. Resim dersi de almasına rağmen notu şehadet-namesinde bulunmamaktadır. Hatt-ı Rika öğretmeni Ahmed Hilmi, Türkçe öğretmeni Halil Kamil, Matematik öğretmeni Hamid Süleyman, Farsça ve Tarih öğretmeni Zekeriya Raci, Arapça öğretmeni Salih Muhyiddin imzasıyla mektebi ikincilikle bitirdiği tasdik edilmiştir (MŞH.SAİD.249-7,9).

Rüşdiye mektebinden mezun olduktan sonra Çerkeş’te bulunan Sultan IV. Murad Medresesine devam etmiştir. Burada ulum-ı ‘âliye ve âliyye¹¹ tahsil ederek 17 Aralık 1899 tarihinde icazet-name almıştır (MŞH.SAİD. 249-7, 9). Türkçe okuryazar olan Mehmed Said Efendi’nin telif ve eseri bulunmamaktadır (MŞH.SAİD. 249-7, 1).

Memuriyeti

Memuriyete 44 yaşında iken başlayan Mehmed Said Efendi,3 Mayıs 1908 ile 16 Ağustos 1908 tarihleri arasında 200 kuruş maaş ile Çerkeş Bidayet Mahkemesi azalığı görevini başarıyla ifa etmiştir. Yapılan yeni bir seçim ile 12 Ağustos 1908’de açığa çıkmıştır. Açıkta olduğu süreç içinde mahkemeye çıkmamış ve herhangi bir ceza almamıştır.1 Şubat 1909 tarihinde maaş almadan Çerkeş Kazası İdare Meclisi azalığına tayin olunmuştur (MŞH.SAİD. 249-7, 9). Bir müddet sonra Çerkeş kazası müftülüğü için yapılan seçimde, 400 kuruş maaşla, Çerkeş Kazası Müftülüğüne seçilmiştir. Mehmed Said Efendi’nin mertebe ve nişanı bulunmamaktadır (MŞH.SAİD. 249-7, 1).

6 Kasım 1909’da Çerkeş Kaymakamlığından Çankırı Mutasarrıflığına gönderilen yazıda, kasabadaki 6 mahallenin her birinden seçilen 3 kişilik seçim heyeti nezaretinde yapılan seçimde 17 oya karşı güzel hal ve ahlak sahibi olan Mehmed Said Efendi’nin müftü seçimini kazandığı belirtilmiştir (MŞH.SAİD. 249-7, 3). Mehmed Said Efendi, 6 Kasım 1909 tarihinde 239 numaralı mazbata ile Çerkeş kazası müftülüğüne tayin olmuştur (MŞH.SAİD. 249-7, 4).¹²

⁹ Genel Tarihe Giriş.

¹⁰ El Yazısı.

¹¹Ulûm-i ‘âliye: Gramer-sintaks gibi başka bilgilerin öğretilmesine yarayan bilgiler (Devellioğlu, 1993: 1119); Ulûm-i âliyye: Teknik bilgiler (Devellioğlu, 1993: 29).

¹² Bu evrakta 10 kişinin mührü bulunmaktadır.

Mehmed Said Efendi'nin müftülüğe atanmasının ardından 9 Kasım 1909'da Çerkeş kazası Burhaneddin Mahallesi imamı Mustafa ve beraberinde 8 kişi tarafından seçime hile karıştırıldığı gerekçesiyle Şeyhülislamlık makamına şikâyet dilekçesi verilmiştir. Seçimin aslında müftülük seçimi olduğunu, fakat belediye seçimi adıyla yapıldığını, buna binaen Çankırı Mutasarrıfının Çerkeş'e geldiğini bu şikâyetle belirtmişlerdir. İmam Mustafa ve beraberindekiler, gerçekleşen müftülük seçiminden habersiz olduklarını, bu seçimin belediye seçimi olarak yansıtıldığını iddia etmişlerdir. Ayrıca Mehmed Efendi'nin 25 yıl boyunca bakkal dükkânı işlettiğini ve dar bir gelire geçinmeye çalıştığını, bu nedenle de faiz ile iş yaparak mal biriktirdiğini öne sürmüşlerdir. Bununla birlikte müftü olarak atanmasına rağmen ilmen yeterli bilgiye sahip olmadığını da dile getirmişlerdir (MŞH.SAİD. 249-7, 5). Olayların bunlardan ibaret olduğu izah edilmiş, yeniden seçim ve imtihan ile sorunun çözülmesi talep edilmiştir (MŞH.SAİD.249-7 5/2).

Müftülük seçimiyle ilgili başka şikâyet de yine 9 Kasım 1909 tarihinde yapılmıştır. Bu şikâyet Hocazade Mustafa, Aydınlızade İbrahim, Elvanzade İsmail Hakkı, Can Hasanzade Mehmed, Nabizade Ahmet Hamdi ve Hocazade Ahmed Ziyaeddin isimli kişiler tarafından yapılmıştır. Şikâyet; Mehmed Said Efendi'nin seçimi kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdiğini, bakkal esnafından olan bu zatın müftülük icrasında eksik kalacağını ve işin ehli olmadığını ifade etmişlerdir. Mehmed Said Efendi'yi "cahil" olarak nitelendirmişlerdir. Seçim heyetinde bulunan sekiz kişinin Mehmed Said Efendi taraftarlarından oluştuğu ve müftü seçiminde o sekiz kişinin değil, orada yaşayan altmış bin kişinin çıkarının gözetilmesi gerektiği, seçilen bu şahsın kaza sakinlerinden kimseye bir güven vermediği hususlarını dile getirmişlerdir. Şikâyet dilekçesinde yer alan; "İtikad ve dinin bakkal terazisiyle tartılamayacağı" ve "itikad ve dinin muhafazası için yardım talep edildiği" gibi ifadeler dikkat çekicidir (MŞH.SAİD.249-7, 6).

Çerkeş ahalisi ileri gelenlerinden Bekir Sıdkı ve beraberindeki altı kişinin, müftülük seçimini Şeyhülislamlık makamına yine şikâyet edildiği görülmüştür. 9 Kasım 1909 tarihli bu maruzatta; Çankırı Mutasarrıfı Abdülkerim Bey'in yanıtılarak belediye başkanı seçimi yapılıyor diye Mehmed Said Efendi'nin müftü seçilmesine yardımcı olduğu ifade edilmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi yine Said Efendi'nin faizle meşgul olduğu dile getirilmiştir. Belediye seçimi yapılıyor diye mutasarrıf Abdülkerim Bey'in kullanıldığını, seçim sırasında on yedi kişi çağırılıp sekizinin seçime dâhil edilmediğini ve seçim bittikten sonra mazbatanın

hazırlanması için vilayete yapılan seçimin müftü seçimi olduğunu haber ettiklerini belirtmişlerdir. Bekir Sıdkı ve beraberindekiler, yapılan bu hatayı ahaliiden bin beş yüz kişinin bildiğini ve bunun istifaya bırakılmadan düzeltilmesi gerektiğini, ayrıca mazbata verilmiş olsa dahi seçimin tekrar yapılmasını, Çerkeş ahalisinden beş yüz kişi adına, arzu etmişlerdir (MŞH.SAİD.249-7, 7).

Bekir Sıdkı ve diğerlerinin bu arzuhali 28 Kasım 1909 tarihinde evrak müdür muavini Ahmed Asım mührüyle seçim meclisine, oradan da 30 Kasım 1909'da Kastamonu Vilayetine havale edilmiştir.

Kastamonu Valisi Mehmed Hüsnü tarafından, 8 Aralık 1909 tarihinde, Şeyhülislamlık makamına gönderilen yazıda; Çerkeş müftülüğü seçimindeki yolsuzluk iddiası ile ilgili olarak şikâyetlerin taraflarına ulaştığı, fakat yapılan incelemeler sonucunda gerçekleştirilen seçimin iptalinin söz konusu olmadığına karar verildiği, belirtilmiştir (MŞH.SAİD. 249-7, 8).

Çerkeş kazası ahalisinden Mehmed Celaleddin isimli bir şahıs da, 6 Ocak 1910 tarihinde, Şeyhülislamlık makamına, Mehmed Said Efendi'nin müftü seçilmesi hususunda şikâyetini dile getiren bir arzuhal göndermiştir (MŞH.SAİD. 249-7, 10).

Mehmed Said Efendi'nin hakkında iddia olunan konulardan biri olan faiz ile iş yaptığı hususunun yanlış ve bu işle oğlunun meşgul olduğu, Kastamonu Valisi Mehmed Hüsnü mührüyle 17 Ocak 1910 tarihinde Şeyhülislamlık makamına bildirilmiştir (MŞH.SAİD. 249-7, 11).

15 Mart 1910 tarihinde Çerkeş kaymakamı Mehmed Bey ve naibi Mehmed Rıza'nın Şeyhülislamlık makamına gönderdiği arzıda, Çerkeş Kazası müftülüğüne seçilen Mehmed Said Efendi hakkında kötü hal ve yönetimde disiplinsizliğine, bu seçimin belediye adına 17 kişi ile gerçekleşip gerçekleşmediğine dair araştırma yapıldığı görülmektedir. Kaymakam ve naibin belirttiğine göre Çerkeş kazasına geldiği günden beri Mehmed Said Efendi'nin kötü bir haline rastlanılmadığı, bununla birlikte görevini yaparken olumsuz bir durumla karşılaşmadığı, seçilmiş bir heyet tetkikiyle ispatlanmıştır. Seçimde Mehmed Said Efendi 8, Şeyh Hasan Efendi 6, Ahmed Bican Efendi 3 oy almıştır. En çok oyu Mehmed Said Efendi'nin müftülüğe seçildiği ve adına bir mazbata hazırlandığı Şeyhülislamlık makamına bildirilmiştir (MŞH.SAİD. 249-7, 2).

Şeyhülislamlık makamına gönderilen bu arıza ile arizaya yazılan cevap birleştirilerek 28 Nisan 1910 tarihinde Kastamonu Vilayetine gönderilmiştir. Şeyhülislamlık makamı, müftü seçimine yolsuzluk karıştığını ve bu sebeple seçiminin tekrarlanmasını uygun görmüştür. Seçimin Çerkeş'te icazet ve ders veren ulema ve beldenin ileri gelenleri tarafından idare meclisi heyeti huzurunda yapılmasını istemiştir (MŞH.SAİD. 249-7, 2'nin arkası).

Şeyhülislamlık makamı, 11 Mayıs 1910 tarihinde, Çerkeş müftülük seçimine yolsuzluk karıştığı gerekçesiyle seçimin yeniden yapılmasını, ayrıca kazanın ileri gelen ulemasından bir seçim heyeti oluşturulmasını istemiştir (MŞH.SAİD. 249-7, 12).

Çankırı Mutasarrıfı seçimin yeniden yapılmasının nedeninin anlaşılamadığını, eğer bu emirname uygulanırsa kaza ahalisinin içinde bir rekabet ve ayrılığın alevleneceğini beyan etmiş, ya yapılan seçimin muhafazası ya da müftülüğe başka mahalden birisinin atanması hususlarında çözüm önerisinde bulunmuştur (MŞH.SAİD. 249-7, 13).13 Eylül 1910 tarihinde Şeyhülislamlık makamı, Mehmed Said Efendi'nin müftülük görevini iptal ederek yeniden bir seçim yapılması kararını Kastamonu Vilayetine bildirmiştir (MŞH.SAİD. 249-7, 15).

Sonuç

Mehmed Sait Efendi, 44 yaşına kadar bakkal dükkânı işletmiş, esnaflık yaparak hayatını devam ettirmiştir. 1908 yılında 44 yaşındayken Çerkeş Bidayet Mahkemesi azalığına, 1909 yılında Çerkeş Kazası İdare Meclisi azalığına tayin olunmuştur. Daha sonra da boş bulunan Çerkeş Kazası Müftülüğü için yapılan seçimde, seçimi kazanarak Çerkeş müftüsü olmuştur. Çerkeş'te yapılan müftülük seçimi konusunda bazı yolsuzluk iddiası ve şikâyetler sonucunda Mehmed Said Efendi'nin müftülük görevi düşürülmüş, yeni bir seçim yapılmasına karar verilmiştir. Memuriyet hayatı sadece 3 yıl sürmüştür.

Mehmet Said Efendi'nin müftülük görevi sonrasındaki hayatı hakkında sicil kaydında bilgi yoktur. Kendisinin ölüm tarihi, yeri ve sebebi bilinmemektedir.

Kaynakça

İST.MFT.MŞH.SAİD. 249-7.

Aktürk, S. (2018). Abdurrezzak Efendizâde Mehmet Sâdık Efendi (6 Mayıs 1832-9 Nisan 1899). *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 17-26.

Aktürk, S. (2017). Çankırlı Bir Müftü: Yânpâlzâde Osmân Efendi. *Uluslararası Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyumu 12-14 Mayıs 2017 içinde* (ss. 445-456). Çankırı: Yenigün Basın.

Albayrak, S. (1996). *Son Devir Osmanlı Uleması*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Atar, F. (1995). Fetva. *TDVİA* içinde (c. 12 ,ss. 486-496). İstanbul: TDV Yayınları.

Birinci, A. (2016). Türkiye’de Biyografi Geleneği. *Yedikıta*, 99, 49-53.

Caine, B. (2019). *Biyografi ve Tarih*, (Müge Sözen, Çev.). İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Candeğer, Ü. (2017). *Birinci Dünya Savaşı’ndan Türkiye Cumhuriyeti’nin İlanına Kadar Burdur ve Çevresi (Olaylar, İz Bırakanlar, Burdurlular)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.

Çadırcı, M. (2013). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Devellioğlu, F. (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Efe, A. (2018). Karaisalı Müftüsü Mehmet [Sadık] Efendi (1870-1963). *II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi* (ss.138-149). Adana.

Efe, A. (2017). Osmanlı’nın Son, Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Çankırı Müftüsü: Mehmed Ataulлах Efendi (29 Nisan 1873 -18 Mayıs 1932). *Uluslararası Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyumu 12-14 Mayıs 2017 içinde* (ss. 420-433). Çankırı: Yenigün Basın.

E. N. HALICI

ÇAKÜ KAREFAD, ÇAKÜ Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October 2021): 187-200 (Atf için/To cite).

Efe, A. (2013). Sicill-i Ahvâl Kaynaklarına Göre Payaslı Memurlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (23), 181-194.

Efe, A.-Ürkmez, N. (2016). *Tarsuslu Osmanlılar*. Konya: Çizgi Kitabevi.

İpşirli, M. (1995). İlmiye. *TDVİA* içinde (c. 22, ss. 141-144). İstanbul: TDV Yayınları.

Kaya, E. (2017). *Erzincanlı Son Devir Osmanlı Uleması*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Yayınları.

Kırmızı, A. (2018). Biyografi. A. Şimşek (Yay. Haz.) *Tarih İçin Metodoloji* içinde (ss. 156-162) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kurtulgan K. ve Efe A. (2018) Hopalı Bir Kadı: Mustafa (Hakkı) Efendi (17 Eylül 1883-17 Eylül 1916), *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12 (5), 432-438.

Ortaylı, İ. (1994). *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Ortaylı, İ. (2017). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.

Özcan, A. (2013). Abdullah Kozanoğlu'nun İlk Eserleri ve Yayımlanış Tarihleriyle İlgili Yanlıklar. *Kurgan*, 13, 67-71.

Sarıyıldız, G. (2009) Sicill-i Ahvâl Defterleri. *TDVİA* içinde (c.37, ss. 134-136). İstanbul: TDV Yayınları.

Ünal, M. A.(2010). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*. Fakülte Kitabevi Yayınları.

Ürkmez, N.ve Efe, A. (2015). *Hataylı Osmanlılar*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Yörük, S. (2017). Büyük Müftü Sûfîzâde Mustafa Hâzîm Efendi. *Uluslararası Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyumu 12-14 Mayıs 2017 içinde* (ss. 435-443). Çankırı, Yenigün Basın.

E. N. HALICI

ÇAKÛ KAREFAD, ÇAKÛ Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October 2021): 187-200 (Atf için/To cite).

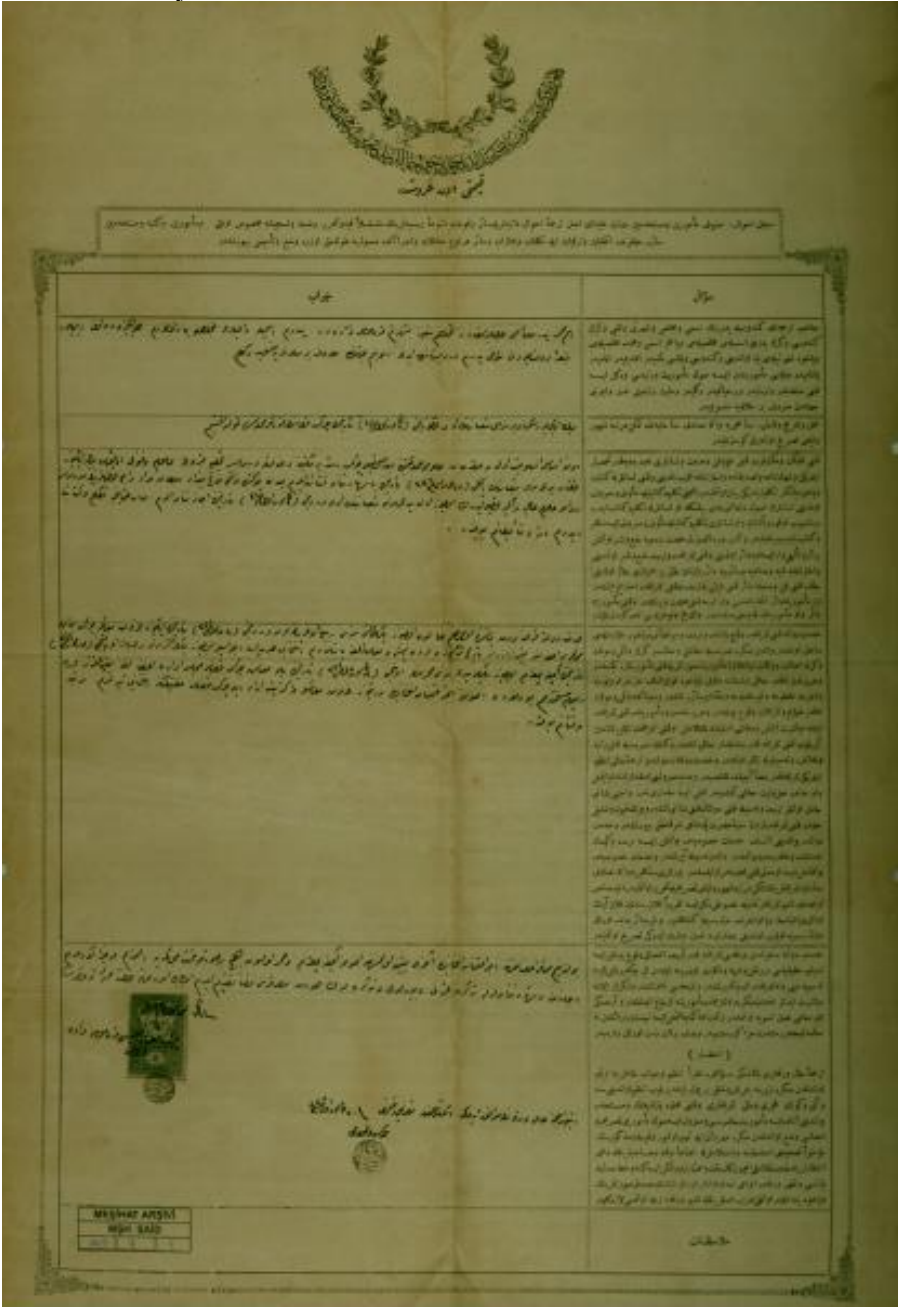
Ekler:

Ek 1: Nüfus Kaydı

İsm-i Şöhreti	Karamusaoğlu Hoca Hacı Said Efendi
Pederi İsmiyle Mahall-i Vilayeti	Müteveffa Kadir
Validesi İsmiyle Mahall-i Vilayeti	Müteveffiye Emine
Tarih ve Mahall-i İkameti	Arabî 1281 Rumî 1280
Milleti	İslam
Sanat ve Sıfat ve Hizmet ve İntihab-ı Salahiyeti	Hoca
Mütehhil ve Zevcesi Müteaddid Olup Olmadığı	Bir zevcesi vardır.
Derecat ve Sunuf-ı Askeriyesi	İhrac

Eşkali				Sicil-i Nüfusa Kayd Olunan Mahâli					
Boy	Göz	Sima	Alâmet-i Farika-i Sabite	Vilâyeti	Kazası	Mahalle Ve Karyesi	Zokağı	Mesken Numrosu	Nev'i Mesken
Orta	Ela	Buğday	Tam	Kastamonu	Çerkeş	Karalar Mahallesi	-	Hane 44/1	

Ek 2: Sicil Kaydı

E. N. HALICI

ÇAKÛ KAREFAD, ÇAKÛ Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi /Karatekin Journal of the Faculty of Letters

Cilt/Volume: 9, Sayı/Number: 2, (Ekim/October 2021): 187-200 (Atf için/To cite).

Ek 3: Sicil Kaydı Transkripsiyonu ¹³

İsmim Mehmed pederimin ismi Hacı Abdülkadir. Mahlasım Said şöretim Karamusa-zâdedir. Pederim ismiyle dâileri mahlasımla yâd olunurum her ikimize de efendi diniliyor. Teb'a-yı Devlet-i Aliyyeden müteveffa pederim dervişândan idi. Ebeveynim cihetinden ma'rûf bir sülâleden değilim.

1281 senesi Şaban'ının on dokuzuncu (5 K.Evvel 280) [17 Aralık 1864] tarihinde Çerkeş kasabasının Karalar mahallesinde tevellüd etmişim.

Evvelen esası İslamiyet olan mukaddimât-ı ulûmu mahalle mektebinde bade't-tahsil Çerkeş rüşdiye mektebine dehâletle 4 sene tahsil meşrut ulum ve fûnûnu okuyub 1297 senesi Şaban'ının ikinci (27 Haziran 296) [9 Temmuz 1880] tarihinde bâ-şehâdetnâme neş'et eyledim. Ba'dehu Çerkeş'de vâki' Fatih-i Bağdad Sultan Murad-ı Râbi' Hazretlerinin medresesine devamla ulûm-ı 'âliye ve âliye tahsil ederek 317 senesi Şa'bânının 14'üncü (5 K.Evvel 315) [17 Aralık 1899] tarihinde icazetname aldım. Lisan-ı Osmanîce tekellüm ve kitâbet ederim ve eser ve telifim yoktur.

Hidmet-i devlete 44 yaşında olduğum halde 326 senesi R.ahir'inin 14'üncü (3 Mayıs 324) [16 Mayıs 1908] tarihinde 200 kuruş maaşla Çerkeş Bidayet Mahkemesi Azalığına tayin olunarak tarih-i mezkûrelerde işe ve maaş almağa başladım. İntihâb-ı cedîdin icrasıyla 326 senesi Recebinin 15'inci (gaye-i Temmuz 324) [13 Ağustos 1908] tarihinde açığa çıktım. 327 senesi Muharreminin 10'uncu (19 K.sani 324) [1 Şubat 1909] tarihinde bilâ-maaş Çerkeş Kazası Meclis-i İdare a'zalığına tayin kılınarak el-yevm müstahdem bu def'a da usulen icra kılınan intihabda 400 kuruş maaşla ve ekseriyet irae ile? Çerkeş Kazası müftülüğine intihab edildim. Mertebe ve nişanım yoktur.

Bulduğum mahkeme azalığına icra kılınan intihabda aheri tayin olunmasından usulen açığa çıktım ve hamdolsun olsun hiç bir suretle taht-ı mahkemeye alınmadım ve ceza görmedim. İcazet ve şehadet-namelerle tezkire-i Osmanî ve buyruldu ve tezkirelerin suret-i musaddakasını leffen takdim eyledim olbabda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir. Fi 19 K.evvel 325 [1 Ocak 1910].

Çerkeş Kazası Müftüsü Karamusazade...

Mühürde: el-Hac Mehmed Said

İş bu tercüme-i hal varakasını muvafık idüğü anlaşılmağla tasdik kılındı. Fi 20 K.evvel 325 [2 Ocak 1910].

Çerkeş Kaim-makamı Mehmed

¹³MŞH.SAİD.249-7,1